

Mirjana Filipič

Božje dejanje glede na dogajanje v ozadju (Lk 24,13-35)

V izbranem odlomku Pot v Emavs (Lk 24,13-35) izpostavimo večplastnost dogajanja, ki razkriva določene zakonitosti vstopanja vstalega Kristusa v človekov svet doživljanja; še več, zakonitosti njegove stalne prisotnosti, najprej skrite, nato pa očitne, razodete na človeku doumljiv način. Izhajamo iz večkrat izpostavljenega dejstva, da se nekaj božjega zgodi medtem, ko se nekaj že dogaja v ozadju. Odnos med že trajajočim dogajanjem in tem, kar se novega zgodi, izraža pisec ob uporabi *kai egéneto en tō* strukture, tipične za semitski način izražanja. Zanima nas torej, kako pisec predstavlja vstopanje vstajenjske skrivnosti v človekovo dogajanje, kje ima mesto razodetje vstalega Kristusa. Pri tem upoštevamo literaturo zadnjega obdobja na temo tega odlomka.¹

1. Metoda

K besedilu najprej pristopimo z literarnega vidika in predstavimo strukturo na podlagi formule, ki deli pripoved na dve zelo povezani dejanji. Nato na podlagi semantične analize glagolov iste pomenske skupine predstavimo razvoj tem v ozadju in ravni medsebojnih odnosov, ki kažejo na preobrazbo v dogajanju. Na koncu pa v razumevanju vrhunca pripovedi izpostavimo zorni kot bralca.

¹ Nekaj monografij in člankov o izbranem odlomku: B. P. Robinson, *The Place of the Emmaus Story in Luke-Acts*, v: *NTS* 30 (1984), 481-502.; J. Plevnik, *The Eyewitnesses of the Risen Jesus in Luke 24*, v: *CBQ* 49/1 (1987), 90-103; A. Delzant, *Les disciples d'Emmaüs (Luc 24,13-35)*, v: *RSR* 73/2 (1985), 177-185; B. J. Köt, *Five Studies on Interpretation of Scripture in Luke-Acts. Some Traces of Semantic Field of Interpretation in Luke 24,13-35*, *SNT Auxilia* 14, Leuven University Press, Leuven 1989; F. Manns, *Luc 24,32 et son contexte juif*, v: *Anton* 60/2-3 (1985), 225-232; J. N. Aletti, *Luc 24,13-33. Signes, accomplissement et temps*, v: *RSR* 75/2 (1987), 305-320; A. A. Just, *The Ongoing Feast: Table Fellowship and Eschatology at Emmaus*, Colledgeville Liturgical Press, 1993; R. Meynet, *Comment établir un chiasme. A propos des p̄clerins d'Emmaüs*, v: *NRT* 100 (1978), 233-249; J. Wanke, *Die Emmauserzählung*, Lipsia 1974; R. J. Dillon, *From Eye-Witnesses to ministers of the World*, *AB* 82, PIB, Rome 1978; B. Maggioni, *I due discepoli di Emmaus (Lc 24,13-35)*, v: *Initium Sapientiae* (ur. R. Fabris), *Riv Bib Sup* 36 (2000), 263-270.

2. Struktura na podlagi dvojne *kai egéneto en tō zveze*

V določitvi strukture odlomka² vzemimo za osnovo *kai egéneto en tō zvezo*,³ ki nastopa v v. 15 in 30 ter dvakrat uvaja dejanje glede na neko dogajanje v ozadju. Najprej z v. 15 uvaja kristofanijo kot skrivnostno pridružitvev vstalega Jezusa učencema na poti (*autòs Ièsoùs engísis sineporeúeto autois*), medtem ko že nekaj časa razpravljata o Njem,⁴ nato pa jo privede do vrhunca in tudi zaključka, ko se Jezus razodene v razlomljenem kruhu, medtem ko z učencema sedi za mizo. Osnovno dogajanje v ozadju je medsebojno pogovarjanje o Jezusu, s katerim pisec začenja in tudi končuje prizor. Drugo dogajanje v ozadju pa je vezano na gostoljubje, na željo učencev, naj Jezus ostane z njima in Jezusov sprejem vabila.

A. Dogajanje v ozadju: pot, medsebojno pogovarjanje učencev o Jezusu (v. 13-14)

1. Božje dejanje: Jezusova pridružitvev, skrita prisotnost v poslušanju razlag učencev in razlaganju (v. 15-27)

Medtem ko sta se pogovarjala (*kai egéneto en tō homileîn autois*)

se jima je približal sam Jezus (*autòs Ièsoùs engísis*) in hodil z njima. (v. 15)

Njune oči pa so bile zastrte, da ga nista spoznala. (v. 16)

pogovor: razlaga učencev (v. 19-24)

predstavitev Jezusovega razlaganja (v. 25-27)

B. Dogajanje v ozadju: cilj poti, gostoljubje učencev, sprejem Jezusa, sedenje za mizo (v. 28-29)

2. Božje dejanje: Jezusovo razodetje v lomljenju kruha (v. 30-31)

Medtem ko je sedel z njima za mizo (*kai egéneto en tō kataklithēnai autūn*) je vzel kruh^l (v. 30)

Tedaj so se jima odprle oči in sta ga spoznala (v. 31)

On pa je izginil (*autòs áfantos egéneto*) izpred njiju. (v. 31)

A'. Dogajanje v ozadju: vrnitev s poti, medsebojno pogovarjanje o prvem in drugem dejanju (v. 32-35)

² Obstajajo različne zgradbe odlomka: dvodelna (C. Perrot); koncentrična (X. L. Defour, G. Rossé); dramatska (J. Dupont, J. N. Aletti). Prim. G. Rossé, *Il Vangelo di Luca*, Città Nuova, Roma 2001; J. A. Fitzmyer, *The Gospel according to Luke*, II, AB 28, Doubleday, New York 1983; D. J. Harrington, *The Gospel of Luke*, S P 3, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota 1991; R. C. Tannehill, *The Narrative Unity of Luke-Acts*, I, Fortress, Philadelphia 1991.

³ V Lk je uporaba te zveze zelo pogosta. V vseh primerih ima dogajanje, ki pomeni ozadje, v katerem se nekaj zgodi, poseben pomen za razlago uvedenega dogodka in ni zgolj naključno. Na podlagi te strukture Lk uvaja npr. videnja angelov v Lk 2,8 in 24,4. Prim. R. J. Dillon, *From Eye-Witnesses to ministers of the World*, 89.

⁴ Kristofanija ima zato edinstven značaj in je po mnenju nekaterih, ki poudarjajo helenističen vpliv na Lk, predstavljena po vzoru prikazovanja grških bogov, npr. Romulusa (Ovid, *Fausti* 2,489). Gl. N. Clayton Croy, *Hellenistic Philosophies and the Preaching of the Resurrection (Acts 17:18,32)*, v: *NT 39/1* (1997), 21-39.

Pisec izpostavlja dogajanje v ozadju z omembo kraja in časa dogajanja, ki je simbolične narave. Medsebojna razdelitev razmišljanja o Jezusu je postavljena na pot, ki vodi iz Jeruzalema v Emavs. Na cilju poti pa je poudarjena vzpostavitev novega načina »biti skupaj« za mizo, ko se odnos izrazi preko dejanja, ne več besede, in privede do razodetja vstalega Jezusa.

Odnos med obema dejanjema, ki pomenita božji poseg, je zelo tesen: drugo dejanje dopolnjuje prvo ter mu daje smisel. Jezus se v določenem trenutku približa na poti in na skrit način spremlja učenca zato, da se jima lahko v izbranem trenutku, ko razlomi z njima kruh, razodene. O medsebojni povezanosti teh dveh dejanj nam govori vzporednost vrstic 15b.16 in 31. Ko se Jezus približa, je notranje stanje učencev označeno z zastrtostjo oči (*ekratoûnto*), ki pomeni neprepoznanje (*mē epignōnai autón*) in ta se razreši šele po drugem dejanju, ko se jima oči odprejo (*diēnoithēsan*) in učenca spoznata (*epēgnōsan*) Jezusa.⁵

Tema medsebojnega pogovarjanja v odsotnosti Jezusa uokvirja pripoved (v. 13-14 in 32-35). Še posebej v. 35, ki izraža vsebino pogovora na koncu dogajanja in s tem tudi očitno preobrazbo glede na začetek, potrjuje dvojnost božjega vstopanja v človekov svet, dvojnost božjega dejanja. V prvem dejanju so mišljeni dogodki na poti (*tā en tē hodō*)⁶, v drugem pa spoznanje Jezusa po lomljenju kruha (*hē klásis toû ártou*), kakor na samem koncu razlagata (*eksēgoûnto*)⁷ učenca enajsterim ob vrnitvi v Jeruzalem, ko se jima že odprejo oči.

3. Osnovno dogajanje v ozadju: pogovarjanje o Jezusu

Zelo poudarjeno življenjsko okolje te kristofanije je medsebojno pogovarjanje o Jezusu, ki je dejavnost vseh omenjenih oseb. Pisec s tem daje vtis povezanosti, nastajanja skupnosti, ki išče svojo identiteto v razumevanju dogodkov o Jezusu, saj je edini predmet pogovora. Pogovarjanje opisuje na ustvarjalen način ob uporabi sedmih različnih gla-

⁵ Glagol *epēgnōsan* nastopa še v Lk 1,4,22; Mr 6,33; Mt 17,12 in pomeni globlje prepoznanje (prim. 1 Kor 13,12).

⁶ Izraz *en tē hodō* priključuje za Lk zelo pomenljivo temo poti, ki v Apd pomeni celoten način krščanskega življenja (prim. 19,9,23). Pot iz Jeruzalema v Emavs, kjer sta se učenca srečala z Jezusom, pomeni v simboličnem smislu pot skozi Pisma ob Njegovih razlagah, da bi se odprlo srce in nato oči za prepoznanje Njegove prisotnosti. Gl. J. N. Aletti, *L'arte di raccontare Gesù Cristo*, Queriniana, Brescia 1991, 162.

⁷ Glagol *eksēgēomai*, 'poročati, pripovedovati, razložiti, razodeti' uporablja Lk še v Apd 10,8; 15,12,14; 21,19 in sicer v podobnem smislu kot glagol *diēgēomai*, 'pripovedovati' v 1,1; 8,39; 9,10 in Apd 12,17.

golov istega pomenskega polja: *homiléō*, *sūdzētēō*, *antibállō*, *légō*, *laléō*, *diermēneúō*, *eksēgéomai*, kar tej temi daje posebno intenzivnost.⁸

učenca: Pogovarjala (*homíloun pròs allēlous*) sta se o vsem tem, kar se je zgodilo (v. 14).

učenca: In medtem ko sta se pogovarjala (*en tō homileîn*) in razpravljala (*sūzēteîn*), ... (v. 15)

učenca: »O kakšnih rečeh (*hoi lógoi*) se pogovarjata (*antibállete pròs allēlous*) med potjo?« (v. 17)

žene: in pripovedovale (*légousai*), da so imele celó videnje angelov,

angeli: ki so dejali (*légousin*), da živi (v. 23).

žene: kakor so pripovedovale (*eîpon*) žene, (v. 24)

preroki: za verovanje vsega, kar so povedali (*elálēsan*) preroki! (v. 25)

Jezus: ter jima razlagal (*diermēneusen*), kar je napisano o njem v vseh Pismih (v. 27).

učenca: In rekla sta drug drugemu (*eîpan pròs allēlous*): »Ali ni najino srce gorelo v nama ...

Jezus: ko nama je po poti govoril (*elálei*) in odpiral (*diēnoigen*) Pisma?« (v. 32)

učenci: Govorili so (*légontas*), da je bil Gospod resnično obujen (v. 34).

učenca: Tudi ona dva sta pripovedovala (*eksēgoúnto*), kaj se je zgodilo ... (v. 35).

Prisotne so tri ravni razlaganja in s tem trije različni pogledi na dogodke o Jezusu:

a) razlaga učencev, ko imata oči še zastrte, zajema Jezusovo zemeljsko življenje, njegov konec in povstajenjski dogodek pri odprtem grobu (v. 14-24);

b) Jezusova mesijanska razlaga Pisem, ko te razlage poveličan poseblja, je razširjena na vse preroške napovedi o njem (v. 25-27);

a') nova razlaga učencev, ko se jima odprejo oči, se ustavi le ob osebnem izkustvu vstalega Jezusa tistega dne: ob poslušanju razlag na poti in lomljenju kruha za mizo (v. 35).

Pisec dosledno razlikuje med Jezusovim razlaganjem in govorom učencev že s tem, ko je pozoren na uporabo dveh sopomenskih glagolov *légō* in *laléō*; s prvim označuje razlaganje učencev, z drugim pa Jezusovo.⁹ Za medsebojno pogovarjanje dveh učencev na poti je najprej uporabljen

⁸ B. J. Köt v svojem delu *Five Studies on Interpretation of Scripture in Luke-Acts* zagovarja, da se večina teh glagolov v judovski tradiciji uporablja kot tehnični izraz za razlaganje Pisem.

⁹ Ko se učenca v pripovedovanju Jezusu sklicujeta na to, kar so povedale žene in angeli ter, ko se navaja pripovedovanje enajsterih o Jezusovem vstajenju, je uporabljen splošni glagol *légō* 'trditi, izjaviti, misliti si, naročiti, odgovoriti'. Gre za navajanje tega, kar sta

glagol *homilēō*, »pogovarjati se«,¹⁰ nato pa v v. 15 sopomenski glagol *sūzētēō*, »vzajemno se spraševati, razpravljati«, kar pomeni večjo zagretost pri pogovarjanju.¹¹ V v. 14 je izpostavljena celostnost dogodkov o Jezusu, pogovarjanje »o vsem« (*perì pántōn*), kar se je zgodilo, vključno z zadnjo novico praznega groba (24,1-12). Jezus sam torej vstopa v dogajanje, ko sta učenca prikazana v resničnem razglabljanju tega, kar se je zgodilo z Njim. Ko ju nagovori (v. 17), njun pogovor označuje z medsebojno izmenjavo besed (*antibállein pròs allēlous*, »med seboj izmenjavati«), kar je izviren izraz, enkratnica v Novi zavezi, in izpostavlja predmet pogovora, saj sprašuje po besedah (*hoi lógoi*), učenca pa mu v v. 18 odgovarjata z dogodki (*tà genómēna*). To nakazuje kontrast, ki je kasneje v v. 25 očitno izražen v Jezusovem grajanju: učenca se ustavljata samo ob dogodkih tistih dni, ne znata jih pa presojudati v globljem pomenu glede na vse »besede« prerokov. Jezusovo razlaganje predstavlja učenca z glagolom *dianoígō*, »odpreti«, ki se nanaša na Pisma in ga Lk uporablja tudi za odprtje oči v v. 31 (v pasivni obliki).¹² Posebnost pomeni glagol *diermēneuō*, »tolmačiti, prevajati, razlagati«,¹³ v v. 27, s katerim Lk označuje globlji pomen samo Jezusovega razlaganja izpolnitve Pisem. Lk tako predstavlja vstalega Kristusa, ki poučuje Cerkev o tem, kako razlagati Pisma na mesijanski način.

V dinamiki pripovedovanja izstopa sprememba vsebine po odprtju oči (v. 35), saj je glede na začetno ukvarjanje z dogodki o Jezusu povsem nova in povzema samo osebno izkustvo Vstalega. Lahko bi rekli, da v tem odlomku ni središče vsega vstajenje samo na sebi kot zgodovinski

---

učenca slišala, ne da bi sama imela globlji odnos do vsebine. Sopomenski glagol *lalēō*, »govoriti, reči, oznaniti, izjaviti, pripovedovati« pa pisec uporablja, ko gre za Jezusovo sklicevanje na to, kar so povedali preroki (v. 25), ali pa na splošno označuje Njegovo celotno govorjenje na poti (v. 32). Odnos Jezusa do vsebine povedanega je edinstven, saj na skrivnosten način govori o sebi. Skozi celoten evangelij lahko opazimo, da je glagol *lalēō* večkrat uporabljen za govorjenje, ki je bolj neposredno vezano na božjo vsebino ali pa povzročeno na čudežen način. Še posebej v Lk 1-2 je vezano tudi na slavljenje Boga (pastirji 2,15.17.18; angeli 1,19.20.22; 2,20; Zaharija 1,64; Ana 2,38; Jezus 2,50; Bog 1,55.70). Glagol nastopa v Lk 24 še 3x (24,6.36.44).

¹⁰ Glagol *homilēō* nastopa v celotni Novi zavezi samo v Lk-Apd in to poleg omenjenih dveh mest (Lk 24,14.15) le še 2x: v Apd 20,11, kjer označuje Pavlovo govorjenje po razlomitvi kruha v poslovnem obisku v Troadi in v 24,26, kjer nakazuje medsebojni pogovor brez jasnih ciljev, oz. v cilju lastne koristi.

¹¹ Glagol *sūdzētēō* nastopa tudi v 22,23, ko gre za notranje spraševanje apostolov ob napovedi Judovega izdajstva. Sedanji deležnik tega glagola nastopa v Apd 6,9 in v Mr 5x.

¹² B. J. Koet dokazuje, da ta glagol pomeni tudi »razlagati, interpretirati« in se v LXX nahaja namesto hebr. *pth*, ki je v rabinski literaturi zelo pogost za otvoritev pridig, govorov. Tudi v Apd 17,3 pomeni »razlagati«. Prim. B. J. Koet, *Five Studies on Interpretation of Scripture in Luke-Acts*, 61-62.

¹³ Njegov sopomenski glagol je *hermēneuō*, ki pomeni prevajati (Apd 9,36) ali razlagati (1 Kor 12,30; 14,5; 13,27).

dogodek, ki ga učenca nakažeta že v svoji razlagi, ko imata oči še zastrte (v. 23), ampak je pozornost prestavljena na osebno izkustvo te skrivnosti, na proces postopnega umevanja, kjer je spoznanje predstavljeno kot dar, kot božje dejanje odprtja oči.

4. Božje dejanje: Jezusova pridružitve in skrita prisotnost

Jezus vstopa v dogajanje s pridružitvijo na poti v podobi tujca,¹⁴ najprej s poslušanjem, nato z razlaganjem. Poglejmo, kaj pisec poudarja ob razlagi učencev in kako nanjo odgovarja Jezusova razlaga.

4.1 Razlaga učencev (v. 19-24)

To je neke vrste sinteza preteklih dogodkov o Jezusu, ki ima dva enako dolga dela, v katerih prihaja na različne načine do izraza zastonj oči učencev. V prvem delu (v. 19-21) se na podlagi tipičnih elementov Lk kristologije¹⁵ odraža v nasprotju med človekovim pričakovanjem rešitve in božjim načinom izpolnitve. Gotovost učencev, da je Jezus »mogočen prerok, ki bo odrešil Izrael«, je privedla do razočaranja. V v. 21 je nerazumevanje dogodkov predstavljeno na ironične način. Glagol *ēlpízomen*, »smo upali« v imperfektu izraža trajajoče stanje, ki pa se je v sedanjosti že spreverglo v razočaranje zaradi neizpolnjenosti odrešenja (*méllōn lütroústhai*). Z besedami »vrh vsega« uvaja pisec časovno oddaljenost od odrešenjskih dogodkov, kjer ima besedna zveza »danes že tretji dan« teološki pomen in poudarja protislovnost, nesposobnost učencev glede povezovanja preteklega dogajanja s tem, čemur sta priči »danes«. ¹⁶ Dejansko bi na tretji dan moralo veljati ravno obratno: odpre se veliko upanje, ker je On tisti, ki je že odrešil Izrael.

V drugem delu odgovora (v. 22-24) pa je izpostavljeno nasprotje, vezano na dogodke tistega dne, v katerem se vse dogaja. Izstopa razkorak med odnosom učencev do novice o Jezusovem vstajenju in med dejansko situacijo, v kateri se med razlaganjem nahajata, ne zavedajoč se, da je v

¹⁴ Tujec (*pároikos*, 'tujec, izgnanec') je tehnična oznaka za osebo, ki se naseli med domačini kot tuja, nepoznana (prim. 1 Mz 17,8; 26,2; 5 Mz 5,14; Joz 24,20; Heb 11,9). Soroden pomen ima tudi v Apd 7,6,29; 13,17 (SZ ljudstvo v Egiptu); 1 Pt 1,17; 2,11 (tujci na poti k nebeškemu Očetu). Tu pomeni tujca, ki je prišel v Jeruzalem za praznik.

¹⁵ Za Lukovo kristologijo je značilno, da Jezusovo smrt razumeva znotraj Božjega načrta, ki ga razodevajo že Pisma. S tem dosega skladnost med preteklostjo in tem, kar se je zgodilo s Kristusom v sedanjosti. Jezusova smrt je bila nujno potrebna za Njegovo vstajenje. Nauka o zadoščenju za grehe Lk ne vpleta. Prim. D. Ravens, *Luke and the Restoration of Israel*, JSNTS 119, Sheffield Academic Press, 1995, 117.

¹⁶ Lk predstavlja Jezusa kot tistega, ki bo odkupil Izrael od 1,68 naprej, ko razumeva Izrael v duhovnem smislu kot odrešeno Božje ljudstvo (gl. 1,16.54.68.80; 2,25.32.34; 4,25-27; 7,9; 22,30). Tudi izraz »tretji dan« je pomenljivi v Lk 9,22; 13,32-33; 24,7.

njuni družbi On sam. V v. 22-24 gre v bistvu za obnovo dogodka, opisanega v 24,1-12. V v. 23 nas zato preseneča nastop sedanjega časa, ki opozarja na aktualnost besed angelov, na živost njihovega sporočila (*hoi légousin autòn zēn*).¹⁷ Pa vendar to vedenje povzroči v učencih le zbehan dvom. Za prepričljivost se zahteva dve stvari: »najti Njegovo telo (*sōma*)« in »videti Njega« (v. 23-24). To priklicuje njuno stanje zastrtosti pogleda, saj je v njuni sredi v telesu navzoč in ga lahko gledata, čeprav ga bosta spoznala šele ob razlomitvi kruha.

Iz razlage učencev razumemo, da ne uspeta vsega skladno povezati na ravni presegajočih božjih načrtov. Jezus zanju ostaja starozavezni prerok, ne iščeta novih razlag, ustavita se pri žalostnem spominjanju. Pred »tujcem« nastopita kot tista, ki »poznata dogodke«. V njunem obnavljanju dogodkov je sicer zaslediti doslednost in zapovrstnost, od zemeljskega delovanja do scene pri grobu, toda o smislu vsega se sama globlje ne sprašujeta, dokler ne prisluhneta Jezusovi razlagi.

4.2 Predstavitev Jezusovega razlaganja (v. 25-27)

Pisec v odgovor učencem ne izpostavlja Jezusovih konkretnih razlag,¹⁸ ampak izhaja iz ocene vsega povedanega. V v. 25 označuje učenca za nespametna (*anōētoi*), kar poudarja proces umskega dojemanja. To lahko trdimo še posebej ob povezavi z v. 18, kjer učenca izrazita, da Jezus »ne ve« (*ouk égnōs*), kaj se je zgodilo, in z v. 31, ko Jezus povzroči, da »sta ga spoznala« (*epégnōsan autón*) ter zaključkom, ko sama izpovesta, kako »sta ga prepoznala« (*egnōsthē*) po lomljenju kruha. Umsko dojemanje osvetljuje vera v vse, kar so povedali preroki. Jezus odgovarja, od kod je potrebno izhajati v razlagah (v. 25.27) in kakšen je princip, ki daje skladnost vsemu, kar se je zgodilo (v. 26). Na podlagi celostnosti (v. 25: *pâsin*; v. 27: *pántōn, pásais*) je izraženo, da je Kristus smisel in središče vseh Pisem in celotne zgodovine odrešenja.¹⁹ V v. 26 podaja vprašanje

¹⁷ Tisti, ki v razlagah tega odlomka izhajajo iz koncentrične strukture, priznavajo to misel za središčno. Gl. R. Meynet, *Comment établir un chiasme. A propos des pèlerins d'Emmaüs*, v: *NRT* 100 (1978), 233-249; G. Rossé, *Il Vangelo di Luca*, Città Nuova, Roma 2001.

¹⁸ Na vprašanje, zakaj pisec na tem mestu zamolči Jezusove konkretne razlage, nekateri odgovarjajo s pripovednega stališča. Nadomestil jih bo z ekzegetskimi razlagami apostolov v drugem delu svojega spisa, v Apd. To pisec stori namenoma, saj želi poudariti, da mora bralec najprej dojeti princip skladnosti in povezanosti starozavezne vsebine s tem, kar je dopolnil Jezus, šele nato lahko sledi konkretna vsebina razlage, ki pa za bralca ne izhaja neposredno z ust vstalega Kristusa, ampak apostolov, ki so postali Njegove priče. Gl. J. N. Aletti, *L'arte di raccontare Gesù Cristo*, Queriniana, Brescia 1991, 163-169.

¹⁹ To spominja na posvetilo (Lk 1,1-4), kjer pisec izraža, da v bralcu želi doseči zanesljivost, trdnost (*asfáleia*) naukov, o katerih je bil poučen. Ta izraz nastopa tudi v Apd 21,34; 22,30; 25,26.

hermenevtične narave, ki po obliki že vnaprej zahteva pritrden odgovor in vsebuje princip skladnosti, povzet v besedah: *édei patheîn*, »moral je trpeti«, ki se močno navezuje na *eiseltheîn eis tēn dóksan autoû*. Nujnost trpljenja osvetljuje prehod v slavo.²⁰ Čeprav je v. 26 zaznamovana z očitkom,²¹ zveni slovesno, saj Jezus sebe označuje kot trpečega Mesija, ki je šel v svojo slavo.²²

5. Dogajanje v ozadju: gostoljubje in sedenje za mizo²³ (v. 28-29)

Jezusovo razlaganje je prekinjeno z motivom zaključka poti, kjer se zgodi nov prehod v dogajanju. Jezus je v v. 28 predstavljen na isti način kakor na začetku poti: tujec, ki se je v določenem trenutku približal (*syneporeúeto*) in hodil z učencema (v. 15), se na koncu (v. 28) dela, kakor da gre dalje (*prosepoiēsato porrōteron poreúesthai*).²⁴ S tem pisec morda simbolično nakazuje, da se Jezusova pot nikakor tu ne konča. Nadaljuje se s potjo v nebo, kakor zase sam pravi v v. 26, da »je šel (*eiseltheîn*) v svojo slavo« in kakor se v v. 31 uresniči (*áfantos egéneto*). Jezus s takim ravnanjem izzove v učencih željo, da bi ostal z njima. V v. 29 je glede na predhodno dogajanje pozornost učencev preusmerjena na medsebojne odnose tistega trenutka. Če je bil Jezus prej le predmet pogovora, pa sedaj učenca zaradi poslušanja Njegovih razlag pozornost obrneta neposredno nanj, čeprav je v njunih očeh še vedno le tujec. To izrazita z željo, naj ostane z njima. Pisec tako na podlagi gostoljubja vpele novo kvaliteto skupnosti med njimi in pripravi ozadje novemu Božjemu dejanju, ki je vrhunec zgodbe. Opis je zaznamovan z željo po

²⁰ V 24,26 lahko razumemo vzročno povezavo s celotno vsebino evangelija, ki ima namen opisati Kristusovo pot v slavo. Beseda *dei*, 'treba je, potrebno je' poudarja nujnost tega, kar se mora zgoditi (*dei*, 'nujno je' nastopa 18x v Lk in 24x v Apd). Zato izraža vnaprejšnjo določenost Božjih načrtov, posebej povezave trpljenja in smrti z vstajenjem. Glagol *patheîn* pa v Lk nastopa še v 9,22; 17,25; 22,15. Na podlagi zveze *eiseltheîn eis tēn dóksan* je izraženo bistvo Jezusove poti, ko se stori sopotnika človeku. Pot na križ se za Lk dopolni v poti v nebo (*análepsis*).

²¹ Začetni vzklík *o* v v. 25 izraža močno čustvo, s katerim je obarvan očitek, kontrasten razočaranju učencev v v. 17.

²² Ta krščanska razlaga dogodka smrti in vstajenja Jezusa Kristusa je izvirna, v judovski tradiciji nikjer ne zasledimo povezave med mesijanstvom in trpljenjem. Le *Targum Jonatan* podaja razlago Iz 52-53 v smislu mesijanstva, vendar gre tu po vsej verjetnosti za kasnejšo tradicijo. Prim. Lk 9,22; 17,25; 24,7; Apd 17,3, Heb 9,26.

²³ To je močno zastopana tema celotnega evangelija. Jezus se v Lk pogosto udeležuje obedov. Prim. 5,29; 7,36; 9,16; 11,37; 14,1. Prim. W. C. Poon, *Superabundant Table Fellowship in the Kingdom: The Feeding of the Five Thousand and the Meal Motif in Luke*, v: *Expository Times* 114, T&T Clark, London 2003, str. 224-230.

²⁴ Glagol *syneporeúeto*, 'približal se je', nastopa še v Lk 7,11; 14,25. Značilen je za množice, ki so hodile z njim, sedaj pa on hodi z njima. Jezusa v evangeliju srečamo večkrat z željo, da gre dalje, da se ne ustavlja.

biti skupaj, z Jezusovo takojšnjo ugoditvijo. Dvakratna ponovitev glagola »ostati« (*meînon, meînai*) in nasičenost osebnih zaimkov poudarjata odnose med njimi. Iz tega prizora, ki uvaja Jezusovo razodetje, lahko razberemo, da je zastojniški ljubezni Boga všeč, če je zaželjena, pričakovana, povabljena. Čeprav pobuda izhaja od Jezusa, človekova želja po njegovi bližini ni brez vrednosti. Dogajanje v ozadju je v v. 31 izraženo z glagolom *kataklîno* »poseči, poleči«, ki je tipičen samo za Lk in se pojavi še v treh prizorih, ki se vsi zgodijo za mizo (prim. Lk 7, 36 ; 9,14.15; 14,8).²⁵

6. Božje dejanje: razodetje Jezusa v razlomitvi kruha (v. 30-31)

V ospredju teh vrstic je Jezus sam, ki ne govori več, ko privede dogajanje do vrhunca. Opisano je le njegovo ravnanje, ki osvetli vse dotedanje pogovarjanje in odpre skrivnost Njegove prisotnosti.

Ko je sedel z njima za mizo (*en tō kataklithēnai autōn*),
je vzel (*labōn*) kruh,
blagoslovil (*eulōgēsēn*),
ga razlomil (*klásas*) in
jima ga dal (*epedídou*) (v. 30).

On pa je izginil izpred njiju (*áfantos egéneto*) (v. 31).

Za nizom glagolov lahko razberemo, kako se v očeh učencev postopoma spreminja Njegova vloga: najprej kot gost sprejme povabilo in vstopi, da bi ostal; nato razlomi kruh,²⁶ kar v semitskem okolju pripada gostitelju; ko pa je prepoznan kot vstali Kristus, postane neviden. Opis je liturgično obarvan in ga zaradi očitne sorodnosti primerjamo z Lk 9,10-17 in 22,22.37.²⁷ Pri tem izpostavimo zorni kot bralca, ki dojame smisel dogodka v tesni povezavi teh treh momentov.²⁸

²⁵ V vsakem od treh prizorov je izpostavljena druga tema: – ob pomnožitvi kruha (9,14.15) saj Lk od vseh sinoptikov izpostavlja Jezusovo naročilo učencem, naj posede množico, in nato navaja izpolnitev (*kataklînate, katéklinan*); – ob sprejemu Jezusovega povabila v hišo farizeja Simona (7,36), kjer je sedenje za mizo vezano na temo sodbe (*kateklithē*); – v pouku gostom in gostitelju (14,8), kjer je vezano na temo služenja (*kataklithēs*).

²⁶ Gesta razlomitve kruha pripada tistemu, ki je *paterfamilias*. Jesti razlomljen kruh skupaj za mizo je v Stari zavezi pomenilo imeti delež pri blagoslovu, ki ga je izrekel družinski oče nad še nerazlomljenim kruhom (2 Kr 4,42-44; 3 Mz 11,21-23).

²⁷ Glagola *epedídou, edídou* sta v 24,30 in 9,16 v imperfektu in vzbujata idejo ponavljajočega dejanja, medtem ko se v 22,19 nahaja v aoristu (*edōken*). Glagol *eulogein* pomeni gesto blagoslova v judovskih molitvah pred jedjo in se pojavi samo tu in v 9,16 ter ga v 22,19 nadomesti glagol *euharistéin*. Tudi besedi *klînein* in *hēméra*, ki označujeta čas dogajanja, se pojavita samo v 24,29 in še v 9,12.

²⁸ Zagotovo učenca nista bila izmed enajsterih, zato je zanj gesta razlomitve kruha najbrž vezana na pomnožitev kruha, kar kaže tudi večja sorodnost besedišča. B. P.

Lk 9, 14.16

Tedaj je vzel tistih pet hlebov (*labōn*)
se ozrl v nebo, jih blagoslovil (*eulógēsen*)
razlomil (*katéklasen*)
in dajal učencem, (*edídou*)

Lk 22,19

in vzel je kruh (*labōn*)
se zahvalil (*euharistēsas*)
ga razlomil (*ékласen*)
jim ga dal (*édōken*)

Jezusove geste razlomitve kruha ne moremo razumeti v zgodovinskem smislu kot ponovitve zadnje večerje in ustanavljanja obreda evharistije, pisec tudi ne priklicuje besed, izrečenih nad kruhom. Prav tako ne gre za prisposodbo eshatološke gostije ob koncu časov, kakor lahko razumemo čudež o pomnožitve kruha z Lk poudarkom na obilju. Kakšen je torej pomen geste razlomitve kruha v Emavsu glede na ostala dva dogodka? Pisec izpostavlja prepoznanje geste v luči predhodnih dveh dogodkov. Na prvo mesto je tu postavljena notranja preobrazba učencev, odprtje oči za to skrivnost, ki jo predhodno pripravlja poslušanje Jezusovih razlag v gorečnosti srca. Odprtje oči je izraženo na podlagi teološkega pasiva²⁹ in vstavljeno med dve dejanji: »dal kruh« in »postal neviden«³⁰. To lahko beremo v primerjavi s sosledjem dogajanja »dal in rekel: ›To je moje telo, ki se daje za vas‹« v 22,19. Pri postavitvi evharistije Jezusovo razlomitev kruha spremljajo posvetilne besede, slovesna razlaga simbola, ki je v poistovetenju njegovega darovanega telesa z razlomljenim kruhom. V izbranem odlomku pa razlomitvi kruha sledi odprtje oči učencev za to skrivnost, njuno doživetje poistovetenja vstalega Jezusa z razlomljenim kruhom. Tudi zaključno dejanje kristofanije (*áfantos egéneto*) lahko beremo v tem smislu kot logično posledico preobrazbe Jezusovega telesa, potrditev dejstva, da je v razlomljenem kruhu realno navzoč on sam, saj »postane neviden« v prejšnji obliki. Vstali Jezus, ki se je dokončno daroval in odšel v svojo slavo, je prisoten na nov način, ki ni več vezan na »videti«, saj je odprtje oči izraženo z glagolom »spoznati«, kar priklicuje tipološko primerjavo z 1 Mz 3,7. Ko učenca notranje dojameta Njegovo skrivnostno navzočnost v razlomljenem kruhu, Njogo-

---

Robinson v članku *The Place of the Emmaus Story in Luke-Acts*, v: NTS 30 (1984) dokazuje, da je zaradi odsotnosti teme Božjega kraljestva nemogoče, da se odlomek neposredno navezuje na pripoved o zadnji večerji, kjer Lk postavlja v središče prav predajo Božjega kraljestva učencem (prim. Lk 22,29-30). Prim. A. A. Just, *The Ongoing Feast: Table Fellowship and Eschatology at Emmaus*, MN Liturgical Press, Collegeville 1993.

²⁹ Glagol *dianoígo*, 'odpreti' v pasivni obliki izraža, da je nosilec tega dejanja Bog in tako prestavlja odgovornost za tako stanje v nekaj višjega od volje učencev samih. Ta glagol se lahko navezuje na: Pisma (24,32; Apd 17,3); um (24,45); nebo (Apd 7,56); srce (Apd 16,14; 2 Mkb 1,4); ušesa (Mr 7,34-35); oči (Lk 24,31; 1 Mz 3,5.7)

³⁰ Izraz *áfantos egéneto* je enkratnica v LXX in v Novi zavezi. Lahko ga prevajamo z »izginil, postal neviden«. Pridevnik *áfantos* se v grški klasični literaturi uporablja za izginotje božanstev. Prim. J. A. Fitzmyer, *Luke*, 1568.

va vidna oblika prisotnosti doživi preobrazbo. Zato ta dogodek osvetljuje pomen evharistije, poudarja dojetje te skrivnosti s strani učencev, ki že predstavljata Cerkev, in potrjuje Jezusovo realno prisotnost v razlomljenem kruhu.

Kakšen je splošni pomen razlomitve kruha za Lkû R. J. Dillon dokazuje, da se Gospodovo lomljenje kruha s svojimi učenci navezuje na Njegovo deleženje poslanstva in usode z njimi.³¹ Tema lomljenja kruha nastopa tudi v Apd v podobnem smislu.³² Razlomljen kruh, ki učencema ostaja v rokah ob spoznanju vstalega Jezusa, nakazuje torej neko obliko sodeleženja pri Jezusovi daritvi. Če je Jezus za razlaganje preteklih dogodkov ponudil načelo *édei pathêin*, ponuja torej istega tudi za doživljanje njegove prisotnosti v sedanjosti, kar pisec neposredno izraža v Apd 9,16 glede Pavla (*dei pathêin*). Sodeleženje pri Njegovi daritvi ga dela navzočega v krščanski skupnosti. Kdor doživi gorečnost srca ob razumevanju, kako Kristus osvetljuje Pisma, ga na osebni način potem prepozna v razlomljenem kruhu in z njim deleži trpljenje in pot v slavo.

7. Zaključek

Kako se torej v izbranem odlomku prepleta dogajanje v ozadju z Božjim posegom ter razodevanjem Vstalega? Najprej poudarimo, da je vse dogajanje v ozadju pomenljivo v tem, ker že izpostavlja središčnost Jezusove osebe, saj je On ves čas edini predmet pogovora učencev, čeprav ga doumevata le kot starozaveznega preroka; želja po Njegovi prisotnosti je predstavljena kot njuna edina želja, čeprav vidita v njem le skrivnostnega tujca. Vstali Jezus vstopa tja, kjer se človek že »ukvarja z Njim«, čeprav so oči še zastrte. Vstopa na pasiven način, ko najprej prisluhne, se pusti povabiti ob pozni večerni uri. Šele v drugem delu prevzame aktivno vlogo, ko razlaga tudi on, ko za mizo razlomi kruh.

Odnos med dogajanjem v ozadju in razodetjem Vstalega razodeva, v čem obstaja človekova ujetost v lastne sheme doživljanja božjega. Pisec na kontrasten način predstavlja dva razloga, ki sta hkrati dva pomembna elementa razlaganja Božje besede. Dogodkov o Jezusu ne moremo razlagati samih na sebi, brez povezav z vsem, kar je Bog že napovedal v preteklosti po prerokih (tradicija). Sedanjo situacijo lahko v polnem smislu prepoznavamo samo v luči odrešenjskih dogodkov (aktualizacija). To, kar se na najgloblji ravni zgodi v srečanju božjega s človeškim, je notranja preobrazba učencev ob osebni doživetju Vstalega v razlomitvi kruha. Pisec ta izbrani trenutek pripravlja z doživljanjem gorečnosti

³¹ Prim. R. J. Dillon, *From Eye-Witnesses to ministers of the World*, 105-107.

³² Izraz »lomljenje kruha« najdemu v Apd 2,42; izraz »lomiti kruh« v Apd 2,46; 20,7.11; Lk 9,16; 22,19; 24,30.

srca v poslušanju njegovih razlag, s spoznanjem skladnosti božjih načrtov v edinem načelu: nujnost trpljenja za pot v slavo. Do vrhunca ga privede s spoznanjem prisotnosti Vstalega, ki ni več vezano na videnje, ampak na sodeleženje Njegove daritve v razlomljenem kruhu. Pri tem pa je pomembna zavest njegove poti v slavo, kar narekuje zmagoslavno naravnost.

V odlomku gre za zakramentalno resničnost, za dojetje skrivnosti evharistije, ki prav tako ohranja dvojnost dogajanja: razlaganje Pisem v luči odrešenjskega dogodka in ponavzjočenje Kristusove daritve v lomljenju kruha.

Povzetek: Mirjana Filipič, Božje dejanje glede na dogajanje v ozadju (Lk 24,13-35)

V določitvi strukture izbranega odlomka (Lk 24,13-35) smo izpostavili dvakratno *kai egéneto en tō* formulo, ki v v. 15 in 30 opozarja, da se nekaj božjega zgodi, medtem ko se v ozadju nekaj že dogaja. Osnova vsega dogajanja v ozadju je medsebojno pogovarjanje o dogodkih glede Jezusa in pa gostoljubje. V semantični analizi sopomenskih glagolov pogovarjanja je izpostavljena preobrazba vsebine, ki iz medsebojnega razpravljanja (*homiléō*) o preteklih dogodkih glede Jezusa preide v razlaganje (*eksēgéomai*) enajsterim o osebnem izkustvu Vstalega tistega dne, ki je dvojne narave: gorečnost srca ob poslušanju Njegovih razlag na poti in prepoznanje v razlomljenem kruhu. Dvojnost je osrediščena v načelu skladnosti vseh Božjih načrtov zgodovine odrešenja, to je *édei pathēin*, ki odpira pot v slavo. Če se postavimo na zorni kot bralca, nam primerjava Lk 24,29.30; 9,12.14.16 in 22,19 kaže, da je temeljni smisel dogodka v predstavitvi preobrazbe učencev, v človekovem dojetju skrivnosti zadnje večerje, ki pomeni deleženje Jezusove daritve na podlagi istega načela nujnosti trpljenja na poti v slavo.

Ključne besede: kristofanija, lomljenje kruha, razlaga Pisem, izraz *kai egéneto en to* v Lk

Summary: Mirjana Filipič, God's Action in View of Background Happenings (Lk 24.13-35)

When defining the structure of the chosen passage (Lk 24.13-35) the twice formula *kai egéneto en to* has been emphasized, which in the verses 15 and 40 draws attention to something divine taking place while something is already happening in the background. The basis of the background happening are the talking to each other about the events concerning Jesus and hospitality. A semantic analysis of synonymous

verbs of talking shows a transformation of the content, which from a mutual discussion (*homiléō*) about previous events concerning Jesus changes into explaining (*eksēgēomai*) to the eleven the personal experience of the risen Christ that is of a double nature: the burning of hearts when listening to His explanations along the way and the recognition in the breaking of the bread. The double nature is centered in the principle of harmony between all Divine plans of the history of redemption i.e. *édei patheîn* opening the way to glory. If taking the reader's viewpoint, a comparison of Lk 24.29,30; 9.12,14,16 and 22.19 shows that the main sense of the event is to present the transformation of the disciples, when man comprehends the mystery of the Last Supper, which means sharing in Jesus Christ's sacrifice on the basis of the same principle of suffering being necessary for entering into glory.

Key words: christophany, breaking of the bread, explaining the Scriptures, expression *kai egéneto en tō* in Lk.